

**The possibility of committing genocide in Gaza by Israel in
the light of the Al-Aqsa storm operation
(October 7, 2023)**

Mahdireza Sadeghi*

Abstract

The Al-Aqsa Storm operation on October 7, 2023, carried out by the military branch of Hamas, namely Al-Qassam, represents an unprecedented military action in the longstanding Israeli-Palestinian conflict. While Hamas's actions may be justified based on the occupation and the right to self-determination, Israel's response to this operation has been extensive, devastating, and unprecedented, to a degree that cannot be considered legitimate defense. The killing of thousands of innocent civilians, the use of prohibited weapons, the destruction of medical centers and hospitals, the collapse of the health system, the all-encompassing siege of Gaza, and the lack of access to vital goods such as food, water, and medicine have led to widespread famine. The destruction of homes and the forced displacement of the people of northern Gaza to other areas are among the blatant atrocities committed by Israel, which could be assessed as the actus reus element of the crime of genocide.

This article seeks to address whether the actus reus and mens rea elements of genocide (specific intent) have been met in light of recent Israeli military operations against the Palestinians (the people of Gaza). Through a descriptive and analytical examination of official reports, doctrine, and international jurisprudence, it concludes that, based on Israel's actions, especially the killing of members of the group, both the actus reus and mens

---

How to Cite: Sadeghi, M. (2024). The possibility of committing genocide in Gaza by Israel in the light of the Al-Aqsa storm operation (October 7, 2023), *Journal of Legal Studies*, 16(1), 257-288.

---

* PhD in International Law, Faculty of Law, Theology and Political Science, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran
Email: mahdireza.sadeghi@gmail.com.

rea elements of the crime of genocide in the Al-Aqsa Storm operation on October 7, 2023, have been fulfilled in a manner that establishes grounds for the jurisdiction of the International Criminal Court. Consequently, the International Criminal Court could exercise its jurisdiction in this case.

The people of Gaza are an integral part of the Palestinian nation and government, united by a common and historic goal and struggle for liberation from occupation and colonization. Their shared nationality, ethnicity, and religion, as well as their continuity of goals, align them as a group protected under the Genocide Convention of 1948 and the Statute of the Court (6).

In addition to the deaths of Palestinians resulting from Israel's military actions, they face immediate risks of starvation, lack of water, and disease due to Israel's enduring blockade, inadequate aid distribution, and extensive restrictions on essential resources caused by the destruction of Gaza's infrastructure due to Israeli attacks. The coordinated and consistent statements of Israeli authorities, operationalized through military orders, serve as compelling evidence of intent.

The pattern of Israeli attacks and actions against the Palestinian population in Gaza since October 7, 2023, including collective punishment, forced disappearances, and the use of famine, water, electricity, and fuel cuts as tools of war, along with public statements by high-ranking Israeli government and military officials, collectively indicate Israel's genocidal intent. The behaviors, circumstances, and presumptions used by ad hoc international criminal tribunals to establish the specific intent of genocide align with the actions of Israeli authorities and can serve as a legal basis for potential proceedings against them.

Currently, the court's prosecutor, Karim Khan, has emphasized the importance of investigating the situation in Gaza, ensuring justice for the victims, and upholding the rule of law. While the prosecutor's actions have been articulated in a series of speeches and not as official actions, no preventive statement regarding Gaza has been issued by the court prosecutor. Member states of the Court, such as South Africa, Bangladesh, Djibouti, Bolivia, and the Comoros Islands, have recently referred the situation in Gaza to the Court, citing genocide as one of the concerns. However, due to the cautious approach of the prosecutor, an official decision regarding genocide does not appear imminent. Nonetheless, a provisional order issued by the International Court of Justice in the case of South Africa against Israel concerning the genocide of the people of Gaza, based on the Convention on the Prohibition and Punishment of Genocide, could potentially alter the court prosecutor's cautious stance.

Keywords: Al-Aqsa storm operation, Israel, Gaza people, genocide, international criminal court.

Article Type: Research Article.

امکان سنجی ارتکاب نسل‌کشی در غزه توسط اسرائیل در پرتو عملیات طوفان الاقصی (۷ اکتبر ۲۰۲۳)

مهدی‌رضا صادقی*

چکیده

عملیات طوفان الاقصی در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ توسط شاخه نظامی حماس، اقدام نظامی بی‌سابقه‌ای در مناقشه طولانی‌مدت اسرائیل و فلسطین محسوب می‌شود. هرچند می‌توان اقدام حماس را بر پایه وضعیت اشغال و حق تعیین سرنوشت توجیه کرد اما پاسخ اسرائیل به این عملیات، گسترده، ویرانگر و بی‌سابقه بوده است؛ به‌نحوی که نمی‌تواند منطبق با دفاع مشروع قلمداد شود. کشتار هزاران نفر انسان‌های بی‌گناه غیرنظامی، استفاده از سلاح‌های ممنوعه، تخریب مراکز پزشکی، بیمارستان‌ها و فروپاشی نظام سلامت، محاصره همه‌جانبه غزه و عدم دسترسی مردم به کالاهای حیاتی موردنیاز از جمله غذا، آب و دارو که عملاً گسترش قحطی را در پی داشته است، تخریب خانه‌ها و وادار کردن مردمان شمال غزه به کوچ اجباری به مناطق دیگر، بخشی از قساوت‌های آشکار اسرائیل است که می‌تواند به‌عنوان رکن مادی جرم نسل‌کشی، مورد ارزیابی قرار بگیرد. این مقاله به شیوه توصیفی، تحلیلی و در پرتو گزارش‌های رسمی، دکترین و رویه قضایی بین‌المللی به این پرسش پاسخ می‌دهد که آیا ارکان مادی و معنوی نسل‌کشی (قصد خاص) در پرتو عملیات نظامی اخیر اسرائیل علیه فلسطینیان (مردم غزه) محقق شده است؟ مقاله نتیجه می‌گیرد که در پرتو اقدام‌های انجام‌شده توسط اسرائیل، رکن مادی، به‌ویژه قتل اعضای گروه و همچنین رکن معنوی جرم نسل‌کشی در عملیات طوفان الاقصی (۷

* دکترای حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
Email: mahdireza.sadeghi@gmail.com.

اکتبر ۲۰۲۳)، توسط اسرائیل محقق شده است؛ به گونه‌ای که دیوان کیفری بین‌المللی می‌تواند در این مورد، صلاحیت خود را اعمال کند.

واژگان کلیدی: عملیات طوفان الاقصی، اسرائیل، مردم غزه، نسل‌کشی، دیوان کیفری بین‌المللی.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی.

سرآغاز

مناقشه طولانی‌مدت اسرائیل و فلسطین که هشتمین دهه خود را سپری می‌کند در برخی موارد، تبدیل به مخاصمه فعال در معنای حقوقی آن و در چارچوب مخاصمات مسلحانه می‌شود که در این وضعیت‌ها، به دلیل موقعیت نابرابر طرفین، شاهد تلفات گسترده‌ای برای فلسطینیان هستیم. در زمان تحقق مخاصمه، تلاش‌ها برای به‌کارگیری نهادهای کیفری بین‌المللی به‌عنوان ابرازی برای کنترل و پیشگیری از جنگ بیشتر می‌شود.

دولت اسرائیل و پیشینیان آن، سازمان‌ها، نیروها و گروه‌های تروریستی صهیونیستی، بی‌رحمانه، کارزاری نظامی، سیاسی، مذهبی، اقتصادی و فرهنگی نظام‌مند و همه‌جانبه را به اجرا گذاشته‌اند و قصد نابودی بخش عمده‌ای از گروه‌های ملی، قومی، نژادی و مذهبی مختلف تشکیل‌دهنده مردم فلسطین را دارند (Boyle, 2013:3). برخی از پژوهشگران از نسل‌کشی فراینده صحبت می‌کنند و بیان می‌دارند تردیدی نیست که این نسل‌کشی تدریجی است، مدت زیادی است که ادامه دارد، کشتارها، شرایط فوق‌العاده و وحشتناک زندگی، اخراج‌هایی که از لیدا در سال‌های ۱۹۴۷ و ۱۹۴۸ انجام شد؛ زمانی که ۷۰۰ روستا یا بیشتر در فلسطین ویران شدند و اخراج‌هایی که تاکنون ادامه دارد، درست و مهم است که به آن، برچسب آنچه هست بزنیم (Ratner, 2014). اینکه در رابطه با مناقشه طولانی‌مدت اسرائیل و فلسطین با نسل‌کشی تدریجی مواجه هستیم یا خیر، مستلزم بررسی این مسئله در پرتو مخاصمات و عملیات نظامی متعدد انجام‌شده در طول مدت مناقشه است.

آنچه مورد بررسی در پژوهش حاضر است امکان تحقق جرم نسل‌کشی در نتیجه حمله ۷ اکتبر اسرائیل به نوار غزه خواهد بود که در صورت تحقق، امکان اعمال صلاحیت دیوان نسبت به آن فراهم خواهد شد. عملیات طوفان الاقصی که در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ توسط شاخه نظام حماس، یعنی گردان القسام آغاز شد ضربه‌ای تاریخی و بی‌سابقه به اسرائیل از زمان تأسیس آن در ۷۵ سال پیش وارد آورد. این عملیات، حمله‌ای نظامی و استراتژیک خیره‌کننده بود که به مناطق قابل توجهی از اراضی اشغالی ۱۹۴۸ یورش برد و در مقایسه با تمام نبردهایی که فلسطینی‌ها از زمان تأسیس اسرائیل انجام داده‌اند بیشترین تعداد کشته، زخمی و اسیر را به همراه داشت (M. Saleh, 2023). در نتیجه حملات اسرائیل تاکنون (زمان نگارش این مقاله)، ۲۴۱۰۰ نفر کشته شده‌اند، ۶۰۸۳۴ نفر مصدوم که مصدومیت، بسیاری از آن‌ها شدید است، ۸۵ درصد مردم غزه آواره شده‌اند، ۶۰ درصد خانه‌های مردم غزه، تخریب و یا خسارت دیده است، ۲/۲ میلیون نفر در معرض خطر فوری قحطی قرار دارند و در شمال غزه، به آب سالم دسترسی نیست و ۱۰۰ درصد دانش‌آموزان از آموزش محروم شده‌اند (reliefweb, 2024). اقدام‌های بیان‌شده، در کنار محاصره همه‌جانبه زمینی، دریایی و هوایی که عملاً دسترسی به امکانات اولیه زندگی را از بین برده بیانگر قساوت‌ها و ددمنشی‌های آشکار اسرائیل است که می‌تواند به‌عنوان رکن مادی جرم نسل‌کشی مورد ارزیابی قرار بگیرد. دبیر کل سازمان ملل متحد، آنچه را در غزه رخ می‌دهد به‌عنوان بحران بشریت توصیف کرده است (Guterres, 2023).

میان پژوهشگران در رابطه با تحقق نسل‌کشی در وضعیت اخیر فلسطین، اختلاف نظر وجود دارد. به‌عنوان نمونه، بن کیرنان^۱، مدیر مؤسس برنامه نسل‌کشی کامبوج و برنامه مطالعات نسل‌کشی در دانشگاه ییل، بر این باور است که بمباران تلافی جویانه اسرائیل به غزه هرچند کورکورانه است و حملات زمینی کنونی آن، علیرغم

تلفات غیرنظامی متعدد که میان فلسطینی‌های غزه ایجاد می‌کند، آستانه بسیار بالایی که برای تحقق تعریف حقوقی نسل‌کشی لازم است را محقق نمی‌سازد (time, 2023). دیوید سیمون^۱، مدیر برنامه مطالعات نسل‌کشی در دانشگاه ییل، می‌گوید: «اسرائیل فقط به صراحت گفته است می‌خواهد حماس را نابود کند و مستقیماً قصد نابودی یک گروه مذهبی، قومی یا نژادی را اعلام نکرده است، ممکن است دادگاه بتواند به این نتیجه برسد که حماس یا برخی از عناصر نیروی دفاعی اسرائیل می‌توانند در ارتکاب یک عمل نسل‌کشی، مجرم شناخته شوند اما اینکه مطمئناً نمونه متعارفی در پیوند با قصد نابودی گروه‌های قومی باشد، دشوار است» (time, 2023). در ۲ نوامبر ۲۰۲۳، کارشناسان سازمان ملل متحد اعلام کردند: «همچنین بر این باور هستیم که مردم فلسطین در معرض خطر جدی نسل‌کشی هستند، الان وقت اقدام است، متحدان اسرائیل نیز مسئولیت دارند و باید از هم‌اکنون برای جلوگیری از اقدام‌های فاجعه‌بار آن اقدام کنند» (ohchr, 2023). همین کارشناسان ۱۶ نوامبر اعلام کردند نقض‌های فاحشی که اسرائیل علیه فلسطینی‌ها پس از ۷ اکتبر به‌ویژه در غزه انجام دادند نشان‌دهنده یک نسل‌کشی در حال شکل‌گیری است. آن‌ها شواهدی از افزایش تحریک نسل‌کشی، قصد آشکار برای نابودی مردم تحت اشغال فلسطینی، درخواست‌های بلند و رسا برای نکبت دوم در غزه و بقیه سرزمین‌های اشغالی فلسطین و استفاده از تجهیزات نظامی قدرتمند با تأثیرات ذاتاً بی‌هدف و کورکورانه را نشان دادند که کشتارهای فجیع و تخریب زیرساخت‌های حیاتی را به دنبال داشت (ohchr, 2023). راز سگال^۲، مسئول برنامه مطالعات نسل‌کشی در دانشگاه استاکتون بیان می‌دارد وضعیت فعلی فلسطین، نمونه بارزی از نسل‌کشی است. او بر این باور است که نیروهای اسرائیلی مرتکب اعمال نسل‌کشی شامل قتل، ایراد صدمه شدید نسبت به تمامیت جسمی و اعمالی شده‌اند که منتهی به نابودی گروه می‌شود. او خاطر نشان می‌سازد سطح گسترده نابودی‌ها و

1. David Simon
2. Raz Segal

محاصره عمومی نیازهای اساسی مانند آب، غذا و امکانات پزشکی، دلیل ارتکاب نسل‌کشی است (time, 2023).

در ارتباط با پیشینه پژوهش، در میان منابع فارسی، می‌توان به مقاله «نابودسازی فرهنگی از منظر حقوق بین‌الملل با تأکید بر اقدام‌های اسرائیل در سرزمین‌های اشغالی» به نویسندگی میثم حق سرشت و علیرضا آرش‌پور (2018) اشاره کرد که به بررسی نابودسازی فرهنگی به‌عنوان یکی از ابعاد نسل‌کشی می‌پردازد و نویسندگان بر این باور هستند که نسل‌کشی، مقید به بعد جسمانی نیست و لزوم جرم‌انگاری نسل‌کشی فرهنگی به‌منظور حمایت از حقوق بشر بنیادین، ضروری است. منبع دیگر، مقاله عبدالله عابدینی و بهمن بهری خیایوی (2022) تحت عنوان «طرح دعوا علیه اسرائیل به دلیل ارتکاب ژنوسید در دیوان بین‌المللی دادگستری: سناریوهای ممکن» است. نویسندگان به بررسی مبانی قانونی مداخله و اظهارنظر دیوان بین‌المللی دادگستری بر پایه کنوانسیون منع و مجازات نسل‌کشی به دلیل عضویت اسرائیل در این کنوانسیون پرداخته‌اند. یافته مهم مقاله این است که دیوان بر پایه کنوانسیون بیان‌شده از صلاحیت قانونی برای اعلام نظر مشورتی و یا طرح دعوای ترافعی به دلیل تحقق ارکان جرم نسل‌کشی برخوردار است. با توجه به آنچه بیان شد پژوهش‌های انجام‌شده، بیان احتمال‌های انتزاعی و منصرف از تحولات مربوط به طوفان الاقصی است، مقاله نخست، صحبت از لزوم جرم‌انگاری نسل‌کشی فرهنگی می‌کند و در مقاله دوم، اصولاً تمرکز بر مداخله دیوان بین‌المللی دادگستری بر پایه کنوانسیون خاص است، درحالی‌که مقاله حاضر به امکان تحقق ارکان مادی و معنوی نسل‌کشی در راستای تعقیب کیفری بین‌المللی می‌پردازند.

واقعیت‌های بیان‌شده بر پایه گزارش‌های رسمی، بیانگر ارتکاب نسل‌کشی توسط اسرائیل پس از عملیات طوفان الاقصی است. مقاله حاضر در پی امکان‌سنجی تحقق نسل‌کشی است. پرسش‌های پژوهش در رابطه با امکان تحقق نسل‌کشی اسرائیل در پرتو بررسی ارکان مادی و معنوی جرم و همچنین امکان مداخله دیوان کیفری بین‌المللی است. فرضیه تحقیق نیز بر شناسایی مردم غزه به‌عنوان گروه‌های

موردحمایت در راستای تحقق نسل‌کشی، ارتکاب رکن مادی جرم همراه با احراز قصد خاص است و درنهایت، امکان اعمال صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی نسبت به جرم بیان‌شده و تعقیب مقام‌های اسرائیلی است. این مقاله در چهار بخش به بررسی و تحلیل مطالب بیان‌شده می‌پردازد.

ارزیابی دیدگاه‌های بیان‌شده و امکان تحقق نسل‌کشی در پرتو وضعیت فعلی فلسطین مستلزم بررسی ارکان تحقق این جرم است. دادگاه رواندا برای اثبات جرم نسل‌کشی بیان می‌دارد نخست باید یکی از اعمال مندرج در ماده ۲(۲) اساس‌نامه (همان مصادیق بیان‌شده در ماده ۲ کنوانسیون نسل‌کشی و ماده ۶ اساس‌نامه رم^۱) ارتکاب یابد، دوم چنین اعمالی باید علیه یک گروه نژادی، قومی، مذهبی یا ملی ارتکاب یابد، سوم، عمل ارتكابی باید با قصد خاص نابودی تمام و یا بخشی از گروه هدف باشد (ICTR, Alfred Musema, 2000: para 154).

در مباحث ذیل، در پرتو رویه قضایی بین‌المللی و به‌طور خاص، دادگاه‌های کیفری بین‌المللی یوگسلاوی پیشین و رواندا، اخبار و گزارش‌های رسمی و به شیوه‌ای توصیفی و تحلیلی به بررسی ارکان تحقق جرم نسل‌کشی و سپس امکان صلاحیت و مداخله دیوان کیفری بین‌المللی در وضعیت غزه خواهیم پرداخت که در این راستا، تنها بند «الف» ماده ۶ اساس‌نامه رم موردبررسی قرار می‌گیرد، زیرا بندهای «د» و «ه»، دست‌کم در گزارش‌های رسمی بیان نشده است و در وضعیت کنونی امکان ارزیابی آن‌ها نیست، ضمن اینکه کشتار مردم غزه نسبت به بقیه مصادیق مندرج در بندهای

۱. به‌موجب ماده ۲ این کنوانسیون، ژنوسید، هر یک از اعمال زیر است که به‌قصد نابود کردن تمام یا قسمتی از

یک گروه ملی، قومی، نژادی یا مذهبی از حیث همین عناوین ارتکاب می‌یابد:

الف- قتل اعضای یک گروه

ب- ایراد صدمه شدید نسبت به تمامیت جسمی یا روحی اعضای گروه

ج- قرار دادن عملی گروه در معرض شرایط زندگی نامناسبی که منتهی به نابودی قوای جسمی کلی یا جزئی آن بشود

د- تحمیل اقداماتی به‌منظور جلوگیری از تولد گروه

ه- انتقال اجباری کودکان گروه به گروه دیگر

«ب» و «ج» از گستردگی قابل‌ملاحظه‌ای برخوردار است که به‌تنهایی برای تحقق نسل‌کشی اسرائیل کافی به نظر می‌رسد.

۱. مردم غزه به‌عنوان گروه قربانی و مورد حمایت در ماده ۶ اساس‌نامه رم

رکن مادی نسل‌کشی می‌بایست علیه یک گروه ملی، قومی، نژادی و یا مذهبی انجام شود. در ماده ۲ کنوانسیون منع و مجازات نسل‌کشی و ماده ۶ اساس‌نامه رم، تنها به مصادیق گروه اشاره شده است و تعریفی از آن‌ها ارائه نمی‌دهند، ضمن اینکه اصول راهنما در این راستا تدارک ندیده‌اند. هیچ‌گونه اجماعی برای تعریف مصادیق اعلامی وجود ندارد، بلکه بنا به مورد می‌بایست توسط مرجع رسیدگی‌کننده بررسی شود. شعبه دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا در نخستین تفسیر خود از این فهرست اعلام کرد این مصادیق مبتنی بر قواعد تفسیری هستند که مشتمل بر تمام گروه‌هایی است که به شیوه‌ای دائمی تشکیل شده‌اند و عضویت در آن‌ها بر اساس محل تولد تعیین می‌شود (ICTR, Kambanda, 1998: paras 520, 523). شعبه دیگری از همین دادگاه با استناد به کارهای مقدماتی کنوانسیون نسل‌کشی ۱۹۴۸، بیان کرد گروه‌های خاصی مانند گروه‌های سیاسی و اقتصادی از گروه‌های مورد حمایت استثنا شده‌اند، زیرا آن‌ها گروه‌های متغیری هستند که یک شخص به‌صورت انفرادی و بر مبنای تعهد سیاسی به آن‌ها ملحق می‌شود و کنوانسیون احتمالاً قصد داشته است گروه‌های دائمی و نسبتاً پایدار را شامل شود (ICTR, musema, 2000: para 162). در دکتترین و رویه قضایی بین‌المللی نیز غیر از گروه‌های چهارگانه بیان‌شده در ماده ۲ کنوانسیون نسل‌کشی، سایر گروه‌ها مورد پذیرش و رسیدگی قرار نگرفته‌اند. در پرونده معرف آکایسو، دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا برای نخستین بار به تعریف هرکدام از این گروه‌ها پرداخت؛ به عقیده دادگاه، گروه ملی به اجتماعی از مردم گفته می‌شود که به نظر می‌رسد در یک پیوند حقوقی مبتنی بر تابعیت مشترک سهیم هستند و با مجموعه‌ای از حقوق و وظایف متقابل با یکدیگر پیوند خورده‌اند. گروه قومی به گروهی اطلاق می‌شود که اعضای آن دارای زبان و

فرهنگ مشترکی باشند. تعریف مرسوم گروه نژادی بر اساس صفات جسمانی وراثتی است که گذشته از عوامل زبانی، فرهنگی، ملی و یا مذهبی، اغلب با مناطق جغرافیایی، شناسایی و مرتبط است. گروه مذهبی به گروهی اطلاق می‌شود که اعضای آن دارای مذهب یا آداب نیایش یا باورهای مشترکی باشند (ICTR, Akayesu, 1998: paras 512-515). در رابطه با گروه‌های ملی و قومی به نظر می‌رسد رابطه تابعیت، رکن مهم شناسایی این گروه است و در نتیجه، تابعان کشور که در خارج نیز اقامت دارند مشمول عنوان گروه ملی و قومی می‌شوند. دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی در پرونده کرسٹیچ، توصیف خود را در خصوص مسلمانان بوسنی به عنوان یک گروه ملی بر پایه شناسایی این گروه به عنوان یک ملت در قانون اساسی ۱۹۶۳ یوگسلاوی قرار داد (ICTY, Krstic, 2001; 559).

گسترده‌گی جمعیت، زبان و فرهنگ و حتی مذهب مشترک می‌تواند عامل شناسایی این گروه‌ها باشد. مفاهیم نژاد و نژادی از تعریف مبتنی بر زیست‌شناختی به تعریفی تبدیل شده‌اند که منظور از آن، اشکال خاص تاریخی پیوند و همبستگی فرهنگی است (Goldberg, 1999, p:370). به گفته کولت گیومین، نژاد یک واقعیت حقوقی، سیاسی و تاریخی است که نقش واقعی و محدودکننده در تعدادی از جوامع ایفا می‌کند و توضیح می‌دهد که چرا هرگونه توسل به نژاد، یک حرکت سیاسی است (Guillaumin, 1999, p:362). ماکس وبر در تعریف گروه قومی می‌گوید آن دسته از گروه‌های انسانی است که به دلیل شباهت‌های نوع فیزیکی، آداب و رسوم و یا هر دو و یا به دلیل خاطرات استعمار و مهاجرت، اعتقاد ذهنی نسبت به نسب و تبار مشترک خود دارند (Weber, 1978: 389). کمیته رفع تبعیض نژادی بیان می‌دارد روش‌هایی که اشخاص به عنوان اعضای گروه‌های نژادی یا قومی خاص و یا گروه‌ها شناسایی می‌شوند اگر دلیلی مخالف آن نباشد بر اساس خود هویت‌یابی اشخاص مربوطه است (CERD: 1990).^۱ در این تعریف و برخی از مصادیق بیان‌شده در رویه دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا،

1. Committee on the Elimination of Racial Discrimination

گروه‌های قومی و نژادی به‌صورت مترادف بیان شده‌اند. گروه‌های مذهبی بر اساس اعتقادات مذهبی و استمرار فعالیت خود شناسایی می‌شوند و در اغلب موارد با گروه‌های ملی، نژادی و قومی همخوانی دارد. رویکردهای بیان‌شده بر پایه واقعیت‌های عینی است که توسط خود گروه و سایرین در مفهوم ملی، قومی، نژادی و مذهبی قلمداد و شناسایی می‌شوند. رویکرد دیگر، عامل ذهنی است که مربوط به مرتکب نسل‌کشی است؛ بر این مبنای، مرتکب ممکن است رویکرد مثبت یا منفی به کار گیرد، در رویکرد مثبت، مرتکب، گروه موردنظر را از روی آنچه به عقیده او، ویژگی‌های ملی، نژادی، قومی و یا مذهبی متعلق به آن گروه است مشخص می‌کند و بر اساس رویکرد منفی، شخص مرتکب، اشخاص موردنظر را از گروهی که خود را عضوی از آن می‌دانند مستثنا می‌کند و ویژگی‌های ملی، قومی، نژادی و یا مذهبی خود را با ویژگی‌های گروهی که افراد موردنظر به آن تعلق دارند متفاوت قلمداد می‌کند (ICTY, 1999: para 71). این رویکرد در پرونده‌های آکایسو و کایشیما نیز به کار گرفته شد.

نکته مهم آن است که باید گروه‌های موردحمایت را بنا به مورد شناسایی کرد اما با توجه به موارد بیان‌شده، به نظر می‌رسد دوام و پیوستگی، جنبه‌های مشترک نژادی، تاریخی، مذهبی، در پرتو اراده شخص و اهداف مشترک را بتوان از عوامل تعیین‌کننده دانست. دوام و پیوستگی در رابطه با تابعیت اعضای گروه، قابل‌شناسایی است، زیرا رابطه تابعیت اصولاً دائمی قلمداد می‌شود، اراده شخص را می‌توان در تداوم تابعیت و مذهب در نظر گرفت و اشتراکات اعضای گروه برای شناسایی گروه مذهبی و قومی و حتی نژادی مؤثر است. برای فلسطینی‌ها، ضابطه این است که آیا آن‌ها خود را اتباع فلسطینی معرفی می‌کنند یا خیر. اگر چنین باشد و صرف‌نظر از موقعیت جغرافیایی یا وضعیت قانونی خود، به دلیل هویت مشترکشان، یک گروه نژادی یا قومی را تشکیل می‌دهند که برای نمونه، شامل فرهنگ، تاریخ و منشأ مشترک است. از این رو فلسطین، یک گروه قومی و ملی هستند که بر اساس خودهویت‌یابی و انتخاب داوطلبانه، اتباع فلسطینی هستند (Mac Allister, 2008: 14). فراتر از مسئله بیان‌شده باید گفت در دولت

بودن فلسطین تردیدی نیست. در سال ۲۰۱۲ با تصویب قطعنامه ۱۹/۶۷ فلسطین به‌عنوان دولت ناظر غیر عضو شناخته شد. به عبارتی، مجمع عمومی سازمان ملل متحد به‌نوعی بر وجود دولت فلسطین صحه گذاشت (Rezazadeh and Ranjbarian, 2019: 92)؛ بنابراین مردم غزه که تابعیت فلسطین را دارا هستند به‌عنوان گروه ملی قلمداد می‌شوند. همین عامل به‌تنهایی برای شناسایی مردم غزه به‌عنوان گروه‌های موردحمایت ماده ۶ اساس‌نامه رم کافی است. گفته می‌شود: «با توجه به اینکه فلسطینیان ساکن در غزه دارای تابعیت خاص خود هستند، عمدتاً مسلمان هستند و دارای زبان مشترک عربی و فرهنگ مخصوص به خود هستند، به نظر می‌رسد می‌توان آن‌ها را در زمره گروه‌های ملی، قومی، نژادی و مذهبی تحت حمایت کنوانسیون ژنوسید قرار داد.» (Abedini and khiyavi, 2022: 91). مردم غزه که بخش جدایی‌ناپذیر از ملت و دولت فلسطین هستند و بدیهی‌ترین دلیل آن، هدف و مبارزه مشترک و تاریخی برای رهایی از اشغال و استعمار، ملیت، قومیت و مذهب واحد در پرتو پیوستگی و تداوم اهداف است، به‌عنوان گروه موردحمایت در کنوانسیون نسل‌کشی ۱۹۴۸ و اساس‌نامه دیوان (۶) قلمداد می‌شوند.

همان‌گونه که بیان شد و رویه قضایی بین‌المللی نیز بر آن تأکید دارد گروه‌های سیاسی، مشمول گروه‌های تحت حمایت این اسناد بین‌المللی نیستند. وصف تغییرپذیری و ارادی بودن پیوستن به گروه سیاسی و خروج از آن، پیوستگی و دوام چنین گروه‌هایی را با چالش مواجه کرده است. برخی مقام‌های اسرائیلی در اظهارات خود، اعلام کرده‌اند که هدف آن‌ها گروه حماس است و نه مردم عادی غزه، بنابراین، ممکن است این شائبه ایجاد شود که گروه حماس به‌عنوان یک حزب سیاسی، مشمول عنوان گروه‌های موردحمایت برای احراز نسل‌کشی نیست، اما واقعیت به گونه دیگری است، زیرا از یک طرف، اسرائیل به بهانه مبارزه با حماس، مردم عادی و غیرنظامیان را به‌صورت گسترده قتل‌عام کرده و می‌کند و از سوی دیگر، گذشته از اختلاف‌های سیاسی احزاب در فلسطین، حماس به‌عنوان یک حزب، بخشی از مردم غزه و فلسطین

در راه مبارزه با اشغال و استعمار قلمداد می‌شود و آنچه در عمل، اتفاق می‌افتد نابودی مردم و زیرساخت‌ها در نوار غزه به‌طورکلی است و تفکیکی بین حزب سیاسی و افراد عادی نیست؛ بنابراین، صرف بیان اینکه مبارزه با حماس انجام می‌شود مانع تحقق و احراز نسل‌کشی نیست.

آنچه در رابطه با مصادیق و رکن مادی جرم نسل‌کشی در پرتو عملیات نظامی اخیر اسرائیل علیه مردم غزه انجام شده است می‌تواند منطبق با بندهای «الف تا ج» باشد که به دلیل اهمیت موضوع، تنها بند «الف» ماده ۶ اساس‌نامه دیوان در این پژوهش موردبررسی تحلیل قرار می‌گیرد.

۲. کشتار مردم غزه؛ توصیفی از رکن مادی نسل‌کشی

تعریف اصطلاحی نسل‌کشی (Genocide) برگرفته از دو واژه عمومی (genos) از زبان یونانی به معنای مردم و (occidere) از زبان لاتین و به معنی کشتن است (Aleksandra Jovanovic, 2021:3). معنای لغوی بیان‌شده تا حدود زیادی با معنای حقوقی آن نیز انطباق دارد، زیرا گذشته از اینکه در چارچوب اسناد حقوقی بین‌المللی، کشتن اعضای گروه، یکی از ارکان مستقل و مهم نسل‌کشی است، در رابطه با نسل‌کشی‌هایی که جامعه جهانی شاهد آن بوده است جنبه غالب و برجسته آن‌ها، کشتن تعداد قابل‌توجهی از اشخاص بوده است. ارکان تحقق نسل‌کشی، برگرفته از ماده ۲ کنوانسیون ۱۹۴۸ نسل‌کشی است. این کنوانسیون بدون تردید، بخشی از حقوق بین‌الملل عرفی در نظر گرفته می‌شود (secretary generals report, 1993). ماده ۶ اساس‌نامه رم نیز در واقع، بازتابی از ماده ۲ این کنوانسیون است. دیوان بین‌المللی دادگستری، توجه ویژه‌ای در ممنوعیت نسل‌کشی و تعالی چنین ممنوعیتی داشته است. دیوان در سال ۱۹۵۱ برای ممنوعیت نسل‌کشی، ماهیت عرفی در نظر گرفت (ICJ, 1951: para 23). در سال ۱۹۹۶ از آن به‌عنوان قاعده عام‌الشمول نام برد (ICJ, 1996: para 616) و درنهایت، در سال ۲۰۰۶، این ممنوعیت را تحت عنوان قاعده آمره شناسایی کرد (ICJ, 2006: para 64).

بدیهی است رویه دیوان بین‌المللی دادگستری، همواره توجه به جنبه‌های حقوق بشری به‌ویژه حق حیات بوده است که در رابطه با رکن مادی نسل‌کشی، یعنی قتل اعضای گروه، با یک نقض گسترده و سیستماتیک از این حق مواجه هستیم.

۱-۲. شرایط تحقق عمل کشتن

مرتکب نسل‌کشی باید یک یا چند نفر از اعضای گروه‌های تحت حمایت را به قتل برساند و یا باعث قتل آن‌ها شود (ICC elements of crime, article 6/a) تعداد کشته‌شدگان مهم نیست، هرچند می‌تواند در ارزیابی نهایی مورد توجه قرار بگیرد. تعداد کشته‌شدگان در کل مخاصمه نیز نمی‌تواند مؤثر در تحقق رکن مادی جرم باشد. تعداد کشته‌شدگان در نسل‌کشی روهینگیا ۲۴ هزار نفر، در گواتمالا ۱۷۷۱، در کامبوج دو میلیون نفر، نسل‌کشی ارمنیان، ۸۰۰ هزار نفر، هولوکاست اروپا ۱۱ میلیون نفر، توتسی‌ها در رواندا ۸۰۰ هزار نفر، نسل‌کشی بوسنی ۸ هزار نفر، دارفور سودان ۴۰۰ هزار نفر اعلام شده است (hrwstf, 2019). باین حال، تعداد زیاد کشته‌شدگان می‌تواند دلیلی بر اتخاذ خط‌مشی خاص برای ارتکاب این جرم باشد و در نهایت، زمینه تحقیق بین‌المللی و تعقیب کیفری را فراهم آورد، مانند آنچه زمینه‌ساز ایجاد کمیسیون تحقیق دارفور و صدور قرار جلب رئیس‌جمهور پیشین سودان، عمرالبشیر، شد. به عقیده دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا، عمل غیرقانونی کشتن باید دارای شرایط ذیل باشد:

الف. قربانی عمل، فوت کرده باشد؛ ب. مرگ ناشی از فعل یا ترک فعل غیرقانونی متهم و یا شخص تحت امر وی باشد؛ ج. در زمان کشتن، متهم و یا شخص تحت امر وی، قصد کشتن یا وارد کردن آسیب جدی به تمامیت جسمانی بزده‌دیده را با علم به اینکه چنین آسیبی می‌تواند ماهیتاً منتهی به مرگ شود، داشته باشد، گذشته از اینکه قربانی وی، تلف می‌شود یا خیر (ICTR, Akayesu, 1998: para 589). آنچه مورد نظر دادگاه است در واقع، بر پایه قوانین داخلی کشورها در مورد قتل عمد است که رفتار، رابطه سببیت و نتیجه مورد توجه قرار می‌گیرد.

۱-۲-۱. فعل یا ترک فعل

پرسشی که در این رابطه مطرح می‌شود این است که آیا عمل کشتن می‌بایست در نتیجه فعل مثبت باشد یا ترک فعل را نیز شامل می‌شود؟ این پرسش می‌تواند دارای آثار عملی از حیث شناسایی مرتکب داشته باشد. البته باید گفت فعل یا ترک فعل، متفاوت از عامدانه بودن است. نظر به اینکه نسل‌کشی اصولاً با قصد خاص نابودی گروه قربانی مورد شناسایی قرار می‌گیرد، بدیهی است که عمل قتل لزوماً باید عامدانه ارتکاب یابد (Azari, 2006: 60). دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا در پرونده کامباندا، متهم و سایر همدستان وی را به خاطر امتناع از انجام وظیفه قانونی در مقام نخست‌وزیر رواندا جهت اتخاذ تدابیر لازم به منظور متوقف کردن کشتارهایی که متهم از ارتکاب آن‌ها آگاهی داشته است و یا محافظت از کودکان و مردم عادی در قبال قتل عام‌ها از بابت نسل‌کشی محکوم کرد (ICTR, 1998, para: 40).

حسب اعلام سازمان بهداشت جهانی، از ۷ اکتبر ۲۰۲۳، تشدید بحران در اسرائیل و اراضی اشغالی فلسطین باعث کشته و زخمی شدن تعداد زیادی غیرنظامی شده است (WHO, 2023). تعداد زیادی از کشته‌شدگان، زنان و کودکان هستند. حملات کورکورانه و استفاده از سلاح‌های ممنوعه جنگی (گاز فسفر) تمام ساختمان‌ها را هدف، قرار داده است، گذشته از اماکن مسکونی که با ویرانی و یا تخریب‌های گسترده مواجه شده‌اند، بیمارستان‌ها، مساجد، مدارس و کلیساها نیز مورد هدف قرار گرفته‌اند. همان‌گونه که بیان شد تاکنون بیش از ۲۴ هزار نفر از مردم غزه در نتیجه حملات اسرائیل کشته شده‌اند. موارد بیان‌شده و اعمال ارتكابی توسط اسرائیل، منطبق با فعل مثبت است اما برخی ترک فعل‌ها نیز می‌تواند از ناحیه این دولت دلالت بر تحقق رکن مادی این جرم داشته باشد. مهم‌ترین بحث در این رابطه، عدم اتخاذ تدابیر لازم از ناحیه اسرائیل برای توقف نسل‌کشی و اصرار به تداوم عملیات جنگی است. در نتیجه طرح دعوای آفریقای جنوبی علیه اسرائیل به استناد کنوانسیون منع و مجازات نسل‌کشی، یکی از مواردی که در تقاضای دستور موقت این کشور آمده توقف نسل‌کشی علیه فلسطینیان ساکن در

نوار غزه است (Proceedings instituted by South Africa against Israel, 2023). پذیرش درخواست آفریقای جنوبی در این راستا می‌تواند گام مهمی در راستای مستندسازی اقدام‌های اسرائیل باشد.

در کنار عدم توقف آگاهانه نسل‌کشی از ناحیه مقام‌های اسرائیلی، برخی ترک فعل‌ها مانند فراهم نکردن زمینه درمان مصدومان، عدم دسترسی به غذا و منابع انرژی در نتیجه محاصره کامل انجام شده و گسترش قحطی که بدون تردید، مرگ افراد قابل توجهی را به دنبال دارد بخشی از ترک فعل‌هایی است که در شناسایی و مسئولیت مرتکبان تأثیر دارد. فدراسیون بین‌المللی حقوق بشر، عملیات نظامی اخیر اسرائیل علیه غزه را فجیع‌ترین عملیات کشتار علیه فلسطینیان از زمان نکتب در سال ۱۹۴۸ اعلام کرده است (reliefweb, 2024). کشتار افراد بی‌گناه، حتی در مکان‌های امن مانند بیمارستان‌ها و مدارس به امری عادی تبدیل شده است. به گفته رئیس سازمان بهداشت جهانی، خطاب به اعضای شورای امنیت، برای هیچ شخص و مکانی در غزه، امنیت وجود ندارد (news. un, 2023). علاوه بر کشته شدن فلسطینیان در نتیجه تسلیحات نظامی اسرائیل، آن‌ها همچنین در معرض خطر فوری مرگ، ناشی از قحطی، کمبود آب و بیماری به خاطر محاصره دائمی اسرائیل، ناکافی بودن کمک‌های ارسالی، محدودیت‌های گسترده در توزیع همین منابع محدود به دلیل تخریب زیرساخت‌های غزه در نتیجه حملات اسرائیل قرار دارند (news. un, 2023).

بدیهی است در پرتو واقعیت‌های بیان‌شده، رکن مادی قتل اعضای گروه برای تحقق نسل‌کشی، اعم از فعل و ترک فعل ارتکاب یافته است اما اینکه به مرحله تحقق این جرم رسیده باشد، مستلزم بررسی رکن معنوی جرم و به عبارتی احراز قصد خاص است.

۳. ارزیابی عنصر معنوی ارتکاب نسل‌کشی

برخی ارکان مادی جرم نسل‌کشی با ارکان مادی جرائم علیه بشریت و حتی جرائم جنگی دارای مشابهت است؛ بنابراین وجه تمایز اساسی نسل‌کشی با جرائم مهم دیگر، قصد خاص است که باید احراز شود. دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا، نسل‌کشی را جرم قصد خاص معرفی می‌کند (ICTR, Ntakirutimana et al و 2004: para, 364). ارکان جرم مهم بین‌المللی نیز همانند ارکان جرم در حقوق داخلی است؛ یعنی در کنار رکن مادی جرم، باید رکن روانی آن نیز محقق شود تا امکان محکومیت مرتکب فراهم شود. بدون وجود رکن روانی، عمل ارتكابی از منظر حقوق کیفری به موجود بی‌جانی شبیه است (Momeni, 2014: 136). به بیانی دیگر، برای تحقق نسل‌کشی، رکن مادی جرم یعنی مصادیق ذکر شده در ماده ۶ اساس‌نامه رم، سوءنیت عام یعنی عمد در ارتکاب عمل غیرقانونی و سوءنیت خاص^۱ یعنی حالت ذهنی متهم که بیانگر و ناظر بر هدف نابودسازی کلی و یا بخشی از یک گروه ملی، قومی، نژادی و مذهبی است باید محقق شود.

به عقیده شعبه تجدیدنظر دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی، نسل‌کشی، یکی از بدترین جرائم شناخته‌شده برای بشریت است و اهمیت آن در الزام‌های قصد خاص بازتاب یافته است و محکومیت به خاطر این جرم، تنها زمانی که قصد خاص، بدون هرگونه ابهام اثبات شود، ممکن خواهد بود (ICTY, 2004: para, 134).

۳-۱. ضرورت احراز قصد نابودی کلی و جزئی

آنچه در احراز قصد خاص ضرورت دارد این مسئله است که در پرتو ارزیابی عینی از تمام دلایل موجود مشخص شود که آیا قصد خاص موردنظر، یعنی قصد نابودی تمام یا قسمتی از یک گروه ملی، نژادی، قومی یا مذهبی ثابت شده است. عبارت نابود کردن کلی یا جزئی به معنای نابود ساختن بخش مهمی از یک گروه یا جمعیت از بعد کمی و

کیفی است (Yousefian and Esmaily, 2012: 146). بُعد کمی، ناظر بر تعداد قابل توجه جمعیت منتسب به گروه و بُعد کیفی، مربوط به اشخاص تأثیرگذار بر گروه که نوعاً دربرگیرنده رهبران سیاسی و مذهبی است که با نابودی آنها، گروه نیز در معرض نابودی قرار می‌گیرد. دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی نیز در این رابطه بیان می‌دارد قصد نسل‌کشی می‌تواند تمایل به از بین بردن تعداد بسیار زیادی از اعضای یک گروه تحت حمایت یا تمایل به نابودسازی تعداد محدودتری از اعضای این گروه‌ها که انتخاب آنها به خاطر تأثیر بالقوه‌ای که نابودی این تعداد محدود به خودی خود بر بقای گروه دارد صورت پذیرد (ICTY, Jelusic, 1999: para 82).

برخلاف دیگر جرائم مهم بین‌المللی، اثبات نسل‌کشی به دلیل احراز سوءنیت خاص از دشواری و پیچیدگی برخوردار است، زیرا درحالی، نتیجه عمل برای مرتکب مهم است. در پرونده جلیسیک، دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی با وجود اینکه متهم مرتکب قتل‌های متعددی شده بود و دادستان از بابت جرم نسل‌کشی برای او کیفرخواست صادر کرده بود، اعلام کرد اعمال ارتكابی متهم، بیانگر تصمیم قطعی برای نابودی تمام یا بخشی از یک گروه نیست و به این نتیجه رسید که ورای هرگونه تردید معقولی ثابت نشده است که متهم دارای قصد خاص نسل‌کشی بوده است (ICTY, Jelusic, 1999: paras 107-108).

همان‌گونه که دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی بیان کرده است ضرورتی ندارد که اعمال نسل‌کشی برای مدت طولانی ارتكاب یابد (ICTY, Ntakirutimana et al, 2001: para, 572)، بلکه آنچه مهم است ارتكاب و تحقق ارکان مادی و معنوی جرم است که بنا به مورد می‌بایست توسط دادگاه، مورد ارزیابی قرار بگیرد. اثبات قصد می‌تواند از واقعیت‌های مسلم قضیه، شرایط و اوضاع و احوال واقعی، الگویی از اقدام‌های عامدانه و تداوم اقدام‌ها احراز شود.

۲-۳. ارزیابی قصد خاص مقام‌های اسرائیلی برای ارتکاب نسل‌کشی

از آنجا که کمیسیون مستقلی برای ارزیابی و احراز جرم نسل‌کشی در وضعیت فلسطین ایجاد نشده است بنابراین بررسی ارکان جرم می‌بایست بر اساس گزارش‌ها یا اظهارات مقام‌های رسمی باشد و در نهایت در پرتو رویه قضایی بین‌المللی و دکترین حقوقی مورد تجزیه و تحلیل قرار بگیرد. قصد عموماً از طریق ارزیابی دستورات، نحوه اجرای آن، اقدام‌های مقام‌های گروه یا دولت که چارچوب جنگ را مشخص می‌کند احراز می‌شود.

برای بررسی این مسئله، پاره‌ای از اظهارات مقام‌های اسرائیلی در این قسمت که بیانگر قصد خاص نسل‌کشی است بیان می‌شود. نخست‌وزیر اسرائیل، بنیامین نتانیا‌هو، در سخنرانی خود خطاب به سربازان اسرائیلی شرکت‌کننده در نوار غزه، فلسطینی‌ها را به عمالیک تشبیه کرد (sarajevotimes, 2023). او از خشن‌ترین آیه‌های کتاب مقدس استفاده کرد که برای توجیه کشتار فلسطینی‌ها استفاده می‌شود. در متن عبری، خواستار کشتن تمام عمالیک و نابودی آن‌ها شده است (presstv, 2023). در این تئوری خطرناک مذهبی، تمام دشمن از جمله زن و کودک باید کشته شوند، اموال و حتی حیوانات آن‌ها نیز باید نابود شود. از این دیدگاه مذهبی برای نابودی کامل فلسطینی‌ها استفاده می‌شود و دلیل قابل‌توجهی است که قصد خاص نسل‌کشی را محرز می‌سازد. بر پایه چنین نگرشی، نابودی کمی و حتی کیفی اعضای گروه قابل‌برداشت است، به‌ویژه اینکه چنین اظهاراتی، آتش جنگ را شعله‌ورتر کرده و در نتیجه بر تعداد قربانیان افزوده است. این دیدگاه دقیقاً منطبق با ماده ۳۰ (۲ «ب») اساس‌نامه رم است جایی که بیان می‌دارد: مطابق این ماده، وجود قصد، مفروض است موقعی که شخص نسبت به نتیجه‌ای از عمل، قصد ایجاد نتیجه را داشته باشد یا آگاه باشد که این نتیجه در مسیر طبیعی حوادث پیش خواهد آمد. آمی‌حای الیا‌هو، وزیر میراث اسرائیل، استفاده از بمب اتم را یک انتخاب برای غزه بیان کرد (newarab, 2023). چنین دیدگاهی تقویت‌کننده این واقعیت است که آنچه از عملیات نظامی، موردنظر اسرائیل است به سمت نابودی کامل پیش می‌رود. گالانت، وزیر دفاع اسرائیل، با بیان اینکه ما علیه حیوانات می‌جنگیم،

دستور محاصره کامل غزه را صادر کرد و ورود هرگونه سوخت، آب، غذا و برق را به نوار غزه ممنوع اعلام کرد (jordannews, 2023). اسحاق هرتزوغ، رئیس‌جمهور اسرائیل، در یک کنفرانس مطبوعاتی بدون اینکه تفکیکی بین نظامیان و غیرنظامیان در نظر بگیرد در رابطه با فلسطینیان غزه اعلام کرد تمام ملت آنجا مسئول است، این لغازی‌ها در مورد غیرنظامیان ناآگاه که مشمول جنگ نباشند مطلقاً درست نیست و ما تا زمانی که ستون فقرات آن‌ها را بشکنیم مبارزه خواهیم کرد (itv, 2023).

وزیر امنیت ملی اسرائیل در یک مصاحبه تلویزیونی اعلام کرد: «وقتی به‌طور واضح می‌گوییم حماس باید نابود شود همچنین به معنای جشن‌گیرندگان، حامیان و کسانی که شیرینی توزیع می‌کنند، می‌شود. همه آن‌ها تروریست هستند و باید نابود شوند» (twitter, 2023). موشه فگلین، بنیان‌گذار حزب راست‌گرای اسرائیل، خواستار نابودی کامل غزه شد (aa, 2023). اظهارات مشابه و متعددی نیز از ناحیه برخی نمایندگان مجلس اسرائیل مطرح شد. اظهارات مقام‌های رسمی به شرحی که بیان شد دلالت بر اتخاذ خط‌مشی رسمی و سیستماتیک دارد که بازتابی از سیاست کلی اسرائیل در رابطه با نسل‌کشی مردمان غزه است. نکته مهم دیگر در رابطه با قصد خاص، این است که مرتکب باید قربانی را به سبب عضویت در یکی از گروه‌های چهارگانه انتخاب کند، زیرا متهمین نسل‌کشی از انگیزه نابود ساختن چنین گروه‌هایی برخوردار هستند، بدیهی است که مقام‌ها و فرماندهان نظامی اسرائیل از تعلق مردمان غزه به گروه‌های چهارگانه بیان‌شده و موردحمایت، اطلاع کامل دارند.

هیچ‌گونه اصول راهنمایی برای احراز قصد خاص وجود ندارد بلکه احراز این مسئله، بر پایه قراین و امارات است. سند عناصر جرم دیوان، رسیدگی به این مسئله را به عهده دیوان گذاشته است که می‌بایست بر مبنای موردی، ارزیابی شود (ICC elements of crime, article 6). دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی در پرونده استاکیچ اعلام کرد اثبات قصد می‌تواند از واقعیت‌های مسلم، شرایط و اوضاع و احوال واقعی یا الگویی از اقدام‌های عامدانه احراز شود (ICTY, Stakic, 2003: para, 526). همین دادگاه

در پرونده جلیسیچ، مواردی مانند زمینه کلی وقوع جرائم، میزان جرائم، هدف قرار دادن سیستماتیک قربانیان به دلیل عضویت آن‌ها در گروه خاص و تکرار اعمال نابودکننده و تبعیض‌آمیز به‌عنوان امارات قابل استناد بیان کرده است (ICTY, Jelusic, 1999: para 73). دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا نیز به مواردی مانند استفاده از واژگان و انجام اعمالی که بر اساس الگوی هدفمند عمل انجام می‌شود، هدف قرار دادن گروه قربانی یا اموال آن‌ها به‌صورت فیزیکی، استفاده از زبان تحقیرآمیز نسبت به اعضای گروه قربانی، نوع سلاح‌های مورد استفاده، میزان آسیب‌های جسمی وارده، روش برنامه‌ریزی و شیوه سیستماتیک کشتار، تعداد قربانیان گروه، اشاره و استناد می‌کند (ICTY, Kayishema and Ruzindana, para: 93).

اظهارات هماهنگ و منسجم مقام‌های اسرائیل که در قالب دستورهای نظامی عملیاتی می‌شود واقعیت‌های مسلمی است که اثبات قصد را آسان می‌سازد. الگوی حملات اسرائیل، اقدام‌ها علیه جمعیت فلسطینی در غزه از ۷ اکتبر ۲۰۲۳، مجازات دسته‌جمعی، ناپدید سازی اجباری، همراه با استفاده اسرائیل از قحطی، به‌عنوان ابزار جنگ، قطع آب، برق و سوخت، در کنار اظهارات و بیانه‌های مکرر و عمومی مقام‌های عالی‌رتبه حکومت اسرائیل و مقام‌های نظامی، همگی، دلیل بر قصد نسل‌کشی اسرائیل است (Fidh resolution: 2). الگوهای رفتاری، قراین و اماراتی که دادگاه‌های کیفری بین‌المللی موردی برای احراز قصد خاص نسل‌کشی به کار گرفتند، همگی قابل تطبیق با رفتار مقام‌های اسرائیلی است و به‌عنوان رویه قضایی در خصوص رسیدگی احتمالی برای مقام‌ها و مرتکبان اسرائیلی و علیه آن‌ها، قابل استناد است.

۴. اعمال صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی نسبت به جرم نسل‌کشی اسرائیل

به‌موجب ماده ۵ اساس‌نامه رم، جرم نسل‌کشی در صلاحیت دیوان قرار دارد. اعمال صلاحیت دیوان نیز منوط به تحقق یکی از مصادیق مکانیسم ماشه است که در ماده ۱۳ اساس‌نامه بیان شده است؛ یعنی ارجاع دولت عضو، ارجاع به شورای امنیت سازمان ملل

متحد و انجام تحقیقات توسط دادستان بر مبنای ماده ۱۵ اساس نامه. تاکنون اقدامی از ناحیه دولت فلسطین، مطرح نشده است و امکان ارجاع وضعیت از ناحیه شورای امنیت به دلیل حق وتو که بدون تردید از ناحیه دولت ایالات متحده اعمال خواهد شد، وجود ندارد، زیرا این دولت، قطعنامه آتش بس فوری به منظور کمک‌های بشردوستانه به مردم غزه را وتو کرد (dppa, 2024)؛ بنابراین نمی‌توان انتظار داشت که قطعنامه ارجاع وضعیت فلسطین به دیوان کیفری بین‌المللی برای دولت هم‌پیمان خود را وتو نکند. راهکار دیگر، امکان ارجاع وضعیت توسط دیگر دولت‌های عضو است. بر اساس ماده ۱۴ اساس نامه رم برای ارجاع یک وضعیت به دیوان، تنها یک شرط لازم است و آن، عضویت در این نهاد است؛ بنابراین دولت الف می‌تواند قضیه واقع شده در قلمرو سرزمینی دولت ب را بدون رضایت آن دولت به دیوان ارجاع بدهد (Zakerhossein, 2021:87).

۱-۴. امکان مداخله دیوان

فلسطین از سال ۲۰۰۹، جنگ حقوقی علیه اسرائیل را آغاز کرد، اما به دلیل ابهام در وضعیت دولت بودن فلسطین، اقدامی از ناحیه دیوان کیفری بین‌المللی انجام نشد. در سال ۲۰۱۵، فلسطین - پس از تثبیت موقعیت دولت بودن خود- اعلامیه پذیرش موردی صلاحیت موردی را به موجب ماده ۱۲(۳) اساس نامه دیوان و به عنوان دولت غیر عضو، ارائه و صلاحیت این نهاد را در رابطه با جرائم مورد ادعا در سرزمین فلسطین اشغالی از جمله بیت المقدس شرقی از ۱۳ ژوئن ۲۰۱۴ مورد پذیرش قرار داد (Pre-Trial Chamber I, 2018:2). در ۲ ژانویه ۲۰۱۵ فلسطین، سند الحاق به اساس نامه دیوان را به موجب ماده ۱۲۵ (۲) اساس نامه دیوان به دبیر کل سازمان ملل متحد تودیع کرد (Secretary-General of the United Nations, Dipository notification, 2015). در ۲۲ می ۲۰۱۸، فلسطین که به عضویت دیوان درآمده بود وضعیت فلسطین را به موجب مواد ۱۳(الف) و ۱۴ اساس نامه به دیوان ارجاع کرد (Decision, Annex I Presidency). در ۵ فوریه ۲۰۲۱ شعبه نخست پیش دادرسی، قرار صلاحیت کیفری صادر کرد و در نتیجه،

دولت فلسطین را طرف اساس‌نامه رم و واجد عنوان دولت در مفهوم ماده ۱۲(۲) اساس‌نامه دانست که رفتارهای موردادعا در سرزمینش ارتکاب یافته است و صلاحیت سرزمینی دیوان را در وضعیت فلسطین به سرزمین‌های اشغالی به‌وسیله اسرائیل از سال ۱۹۶۷، یعنی غزه، کرانه باختری و بیت‌المقدس شرقی گسترش داد (pre-trial chamber I, 2021: 60). دادستان وقت دیوان - خانم فاطو بنسودا- پس از ارزیابی مقدماتی وضعیت فلسطین، اعلام کرد متقاعد شده است جرائم جنگی در کرانه باختری، بیت‌المقدس شرقی و غزه ارتکاب یافته و یا در حال ارتکاب است و موضوع‌های بالقوه‌ای که از این وضعیت ناشی می‌شود قابل‌پذیرش خواهد بود (icc-cpi, 2019). آنچه دادستان بر آن تمرکز کرده است جرائم جنگی خواهد بود و در مرحله ارزیابی مقدماتی به بررسی جرم نسل‌کشی نپرداخت؛ اما در وضعیت فعلی، دادستان دیوان، کریم‌خان، تنها به اهمیت تحقیق در مورد وضعیت غزه، عدالت برای قربانیان و حاکمیت قانون اشاره کرد (icc-cpi, October 2023). اقدام‌های دادستان را می‌توان در یک مجموعه سخنرانی خلاصه کرد و منطبق با اقدام رسمی محسوب نمی‌شود و هنوز دادستان دیوان در مورد غزه، بیانیه بازدارنده نیز صادر نکرده است.

اخیراً دولت‌های آفریقای جنوبی، بنگلادش، جیبوتی، بولیوی و مجمع‌الجزایر کومور به‌عنوان دولت‌های عضو دیوان نسبت به ارجاع وضعیت غزه به دیوان اقدام کرده‌اند (icc-cpit, November 2023). یکی از موارد بیان‌شده در درخواست این دولت‌ها جرم نسل‌کشی است که با توجه به رویکرد محتاط دادستان، به نظر نمی‌رسد در آینده نزدیک، شاهد اقدام رسمی دادستان دیوان باشیم. هرچند دستور موقت صادره توسط دیوان بین‌المللی دادگستری در دعوی آفریقای جنوبی علیه اسرائیل در رابطه با

نسل‌کشی مردم غزه (icj, 2024)، به استناد کنوانسیون منع و مجازات نسل‌کشی^۱ می‌تواند تا حدود زیادی، رویکرد محتاطانه دادستان دیوان را تغییر بدهد.

۲-۴. چالش‌های دیوان

برای بیان چالش‌های پیش روی دیوان در مورد وضعیت غزه، کافی است این وضعیت را با وضعیت اوکراین مقایسه کنیم. در ۲ مارس ۲۰۲۲، سی‌ونه کشور از جمله کشورهای عضو اتحادیه اروپا، استرالیا، نیوزیلند، کانادا، نروژ، سوئیس و انگلستان به‌موجب یک ارجاع مشترک از دادستان دیوان درخواست کردند تا در مورد جرائم جنگی و جرائم علیه بشریت در اوکراین تحقیق کند (icc-cpi, 2023). دادستان، بلافاصله

۱. دیوان در قرار ۲۶ ژانویه ۲۰۲۴ در پرونده اعمال کنوانسیون نسل‌کشی در نوار غزه (آفریقای جنوبی علیه اسرائیل) اعلام کرد:

۱. دولت اسرائیل باید مطابق با تعهدات ذیل کنوانسیون نسل‌کشی در ارتباط با فلسطینیان در غزه، تمام اقدامات لازم در اختیار خود را برای پیشگیری از ارتکاب تمام اقدامات داخل در قلمرو ماده ۲ کنوانسیون نسل‌کشی انجام بدهد، به‌ویژه: الف- کشتن اعضای گروه. ب- ایراد آسیب شدید جسمی و روحی به اعضای گروه. ج- تحمیل عامدانه شرایط زندگی بر اعضای گروه به‌نحوی که منتهی به نابودی فیزیکی تمام یا بخشی از آن‌ها شود. د- تحمیل اقداماتی که منجر به پیشگیری از تولد در میان گروه شود.

۲. دولت اسرائیل باید قید فوریت تضمین دهد که نظامیانش مرتکب هیچ‌کدام از اعمال مندرج در بند یک نمی‌شوند.

۳. دولت اسرائیل باید تمام اقدامات در اختیارش را برای پیشگیری و مجازات تحریک مستقیم و عمومی به ارتکاب نسل‌کشی در ارتباط با اعضای گروه فلسطینی در نوار غزه به کاربرد.

۴. دولت اسرائیل باید اقدامات فوری و مؤثر برای میسر کردن ارائه خدمات نیازهای اولیه ضروری و کمک‌های بشردوستانه جهت توجه به شرایط بد زندگی که فلسطینیان در نوار غزه با آن مواجه هستند به کار گیرد.

۵. دولت اسرائیل باید اقدامات مؤثری را برای پیشگیری از نابودی و تضمین حفاظت از ادله مرتبط با ادعای داخل در قلمرو مواد ۲ و ۳ کنوانسیون نسل‌کشی علیه اعضای گروه فلسطینی در نوار غزه تضمین کند.

۶. دولت اسرائیل باید در مدت یک ماه از صدور این قرار، گزارشی از تمام اقدامات انجام‌شده، برای ترتیب اثر دادن به این قرار به دیوان ارائه کند.

این درخواست را پذیرفت و در ۱۷ مارس ۲۰۲۳، شعبه دوم پیش‌دادرسی، قرار بازداشت رئیس‌جمهور روسیه و رئیس کمیسیون حقوق کودک روسیه را صادر کرد. درحالی‌که وضعیت اکران در کوتاه‌ترین زمان به صدور قرار بازداشت رسید اما اقدام‌های قبلی دولت فلسطین که از سال ۲۰۰۹ آغاز شد هنوز در مرحله تحقیقات مقدماتی است، ضمن اینکه عملیات نظامی سال ۲۰۱۴ در مقایسه با عملیات نظامی اسرائیل بعد از ۷ اکتبر ۲۰۲۳ از حیث دامنه و تلفات، قابل‌مقایسه نیست. چنین تفاوتی، بیانگر رفتارهای دوگانه در پرتو تأثیر عامل سیاسی است.

تحولات وضعیت فلسطین تأیید می‌کند که عدالت کیفری بین‌المللی در صورت دخالت دولت‌های قدرتمند، نامتقارن باقی می‌ماند (opiniojuris, 2024). دولت‌های ایالات متحده و انگلستان مخالف جدی خود را در رابطه با دخالت دیوان در وضعیت فلسطین از سال‌ها قبل بیان کردند (the guardian, 2024). درحالی‌که این دولت‌ها مشتاقانه خواستار رسیدگی وضعیت اکران در دیوان بوده‌اند.

مسئله دیگر در رابطه با عامل اقتصادی است. بودجه، ابزار مهمی برای فعالیت دادگاه‌های کیفری بین‌المللی است؛ بنابراین می‌بایست به نحوی طراحی شود که تداوم فعالیت چنین دادگاه‌هایی را به دنبال داشته باشد (Sadeghi, 2022: 497). دفتر دادستان، هیچ بودجه‌ای برای وضعیت فلسطین در سال ۲۰۲۲ اختصاص نداد (بودجه در ۱۶ اوت ۲۰۲۱ نهایی شد)، در سال ۲۰۲۳، دادستان کمترین بودجه (۱/۹۴۴ هزار یورو) را در میان تمام تحقیقات فعال به تحقیق فلسطین اختصاص داد (opiniojuris, 2024).

شایان‌ذکر است از آنجاکه دیوان فاقد قدرت اجرایی مستقل است، بنابراین برای انجام تحقیقات، نیازمند همکاری دولت‌ها است. بدون همکاری دولت‌ها، انجام تحقیقات برای دیوان دشوار و حتی غیرممکن است. دولت‌های غیر عضو در نگاه نخست، ثالث تلقی می‌شوند که التزامی نسبت به اساس‌نامه رم ندارند و تکلیفی مبنی بر همکاری با دیوان نیز نمی‌توان برای آن‌ها در نظر گرفت و تابع اصل کلی نسبی بودن معاهدات و ماده ۳۴ عهدنامه ۱۹۶۹ حقوق معاهدات وین هستند (Sadeghi, 2022: 383).

اسرائیل، عضو دیوان نیست و در چارچوب اساسنامه دیوان، تعهدی به همکاری با دیوان ندارد و با توجه به وضعیت اشغال و کنترل اسرائیل بر نوار غزه، عملاً امکان تحقیقات برای مأموران دیوان از بین رفته است.

فرجام سخن

با امعان نظر به آنچه بیان شد می‌توان گفت عملیات طوفان الاقصی توسط حماس در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ در راستای حق تعیین سرنوشت و در نتیجه وضعیت اشغال ایجاد شده توسط اسرائیل، از نظر حقوقی قابل توجیه است. گذشته از وضعیت اشغال و نقض‌های مکرر حقوق بشردوستانه توسط اسرائیل، یکی از جنبه‌های مهم مناقشه طولانی مدت اسرائیل و فلسطین، نقض‌های حقوق بشردوستانه بین‌المللی و ارتکاب جرائم مهم بین‌المللی توسط نیروهای اسرائیلی است که تاکنون موضوع تعقیب کیفری بین‌المللی قرار نگرفته است. پاسخ اسرائیل به عملیات الاقصی، فراتر از حد تصور بود و با مکانیسم حقوقی دفاع مشروع قابل انطباق نیست. کشتارهای گسترده که فراتر از بیست و چهار هزار نفر بیان می‌شود، مجروح شدن تعداد زیادی از مردم نوار غزه که فراتر از پنجاه هزار نفر بیان شود، آوارگی جمعیت عمده نوار غزه، کوچ اجباری جمعیت شمال غزه، معلولیت برخی اشخاص، تخریب بیمارستان‌ها و مراکز امدادی، محاصره کامل غزه و ممنوع کردن ورود آب، غذا، برق، دارو و سایر امکانات اولیه که همگی درد و رنج بی‌پایه‌ای به مردم فلسطین وارد می‌سازد، تخریب زیرساخت‌ها، حملات هوایی و بمباران‌های کورکورانه و بدون هدف، شرایط خاصی برای مردم غزه ایجاد کرده است که همگی دلالت بر تحقق رکن مادی جرم نسل‌کشی، موضوع بندهای الف تا ج ماده ۶ اساسنامه رم دارد و در واقع آنچه در غزه در جریان است به معنای واقعی، یک بحران و فاجعه انسانی است.

در کنار تحقق عنصر مادی جرم، اظهارات رسمی، دستورها و رفتارهای منسجم دولت مردان اسرائیل و اعلام آشکار قصد خود مبنی بر نابودی مردم غزه و حماس

به‌عنوان نماینده قانونی و مشروع مردم غزه، الگوی حملات اسرائیل، استفاده از یک محاصره همه‌جانبه و کامل که در عمل نابودی جمعیت را به دنبال دارد، استفاده از قحطی به‌عنوان ابزار جنگی و ممنوعیت استفاده از امکانات اولیه زندگی و بهداشتی در پرتو اظهارات و بیانیه‌های مداوم و مشابه مقام‌های اسرائیل، همگی دلالت بر تحقق قصد خاص و رکن معنوی جرم نسل‌کشی دارد. دولت اسرائیل حتی علیرغم مخالف‌های پی‌درپی جامعه بین‌المللی، به تداوم رفتار خود، اصرار دارد و همین مسئله نیز می‌تواند دلیلی برای احراز قصد خاص در کنار سایر دلایل موردبررسی و ملاحظه قرار بگیرد. جامعه جهانی تاکنون شاهد نسل‌کشی‌های متعددی بوده است که برخی از آن‌ها مانند نسل‌کشی ارمنیان، گواتمالا، روهینگا موضوع تعقیب کیفری بین‌المللی قرار نگرفت. کمیسیون‌های تحقیق بین‌المللی مستقل سازمان ملل، می‌توانند نقش مهمی برای مستندسازی این جرم و در ادامه تعقیب کیفری آن داشته باشد مانند کمیسیون ایجادشده برای نسل‌کشی دارفور و تعقیب رئیس‌جمهور پیشین سودان، عمرالبشیر در دیوان کیفری بین‌المللی و یا وضعیت بوسنی و هرزگوین، اما در مورد وضعیت فلسطین تاکنون چنین کمیسیونی تشکیل نشده است. حتی جنگ حقوقی فلسطین علیه اسرائیل در دیوان کیفری بین‌المللی که از سال ۲۰۰۹ و در رابطه با عملیات نظامی سال‌های گذشته آغاز شده است تاکنون امکان تعقیب کیفری مقام‌های اسرائیلی را ایجاد نکرده است، هرچند که دورنمای ارجاع وضعیت‌های گذشته به دیوان، همان‌گونه که دادستان دیوان اعلام کرد، بر جرائم جنگی متمرکز است. با توجه به عضویت فلسطین در دیوان و در نتیجه تحقق ارکان مادی و معنوی جرم نسل‌کشی توسط نیروهای اسرائیلی، در کنار کنشگری سایر بازیگران بین‌المللی مانند اقدام دولت آفریقای جنوبی نسبت به طرح دعوا علیه اسرائیل به استناد کنوانسیون منع و مجازات نسل‌کشی و امکان همراهی دولت‌های دیگر در این دعوا در قالب ورود ثالث، امکان اعمال صلاحیت دیوان را نسبت به این جرم هموار خواهد کرد ضمن اینکه اقدام اخیر جمعی از دولت‌های عضو دیوان در ارجاع وضعیت غزه به دیوان می‌تواند بارقه‌امیدی برای اعمال صلاحیت

دیوان باشد هرچند تاکنون دادستان دیوان در مورد این وضعیت، رفتاری محتاطانه داشته است و اقدام رسمی از ناحیه دیوان شاهد نبوده‌ایم. عامل سیاسی و به‌ویژه نقش قدرت‌های بزرگ بدون تردید فعالیت دیوان را در این وضعیت، تحت تأثیر جدی قرار خواهد داد. دیوان نیز در عمل نشان داده است در صورت همراهی قدرت‌های بزرگ، اشتیاق بیشتری برای تحقیق و تعقیب دارد، مانند آنچه در وضعیت اکرین (اقدام فوری) و افغانستان (عدم اقدام)، جامعه بین‌المللی شاهد آن بود.

References

- Abedini, A., Bahri Khyavi, B. (2022). Litigation Against Israel for Genocide in the International Court of Justice: possible Scenarios. *Islamic Law Journal*, 19(74), 77-111. [In Persian]
- Arashpour, A., Haghseresht, M. (2018). Cultural Destruction from The Point of View of International Law With Emphasis on Israeli Actions in the Occupied Territories. *Public Law Studies Quarterly*, 48(2). [In Persian]
- Azari, H. (2006). Defining genocide in the light of ICTY and ICTR decisions. *Legal Research*, 5 (10), 55-84. [In Persian]
- Boyle F. (2013), The Palestinian Genocide by Israel before the Kuala Lumpur war crimes Tribunal, August 21-24, 2013. Available at: papers.ssrn.com/so13/papers.cfm?abstract-id=2339254. At 3.
- Efesoy, C., (2023), Israeli officials accused of inciting war crimes in Gaza with violent rhetoric, available at: <https://www.aa.com.tr/m/18/October/2023>, accessed December 17, 2023
- Goldberg, D.T. (1999) The semantics of Race, in *Racism*, Edts, Martin Bulmer and John Solomos, Oxford University Press.
- Guterres, A., (2023) Press Conference by Secretary-General António Guterres at United Nations Headquarters, Available at: <https://press.un.org/en/2023/sgsm22021.doc.htm>, accessed November 10.
- Guillaumin, C. (1999) The changing face of race, in *Racism*, Edts. Martin Bulmer and John Solomos, Oxford University Press.
- Jovanovic, A. (2021). Actus reus and “mens rea international criminal delagenocide. *Politics & Security*, Vol. 5, No. 3, pp. 3-10
- Kesic, I., (2023), Why is Netanyahu invoking ‘Amalek’ rhetoric to justify the genocide of Palestinians, available at: <https://www.presstv.ir>, 6 November 2023, accessed November 20, 2023
- Kittichaisaree, K. (2001). *International Criminal Law*. Translated by: Yousefian, B., Esmaily, M. Tehran. Samt Publication (2012). [In Persian]

- Mac Allister, K. (2008). Applicability of the crime of apartheid to Israel, *Al Majd journal*, No. 38, December.
- Michael, R. (2014). UN's Investigation of Israel Should Go Beyond War Crimes to Genocide, The real news, July 27, 2014. Available at: <http://genocidewatch.net/2014/07/28/9791/>. Accessed October 5. 2023
- Momeni, M. (2014). *International Criminal Law*, Tehran The SD Institute of Law, Research and Study. [In Persian]
- Zakerhossein, M. H. (2021). *Pre- Trial Procedure of the International Criminal Court Vol. 1: Situation Selection Process*, Tehran The SD Institute of Law, Research and Study. [In Persian]
- Rezazadeh, H., Ranjbarian, A. (2019). Collective Recognition of Palestine Membership in the United Nations. *Public Law Studies Quarterly*, 49 (1), 77-95. [In Persian]
- Sadeghi, M. R. (2022). *International Criminal Justice System: Structure, Deficiencies and challenges*, Tehran The SD Institute of Law, Research and Study. [In Persian]
- Weber, M. (1978). *Economy and Society* eds. Guenther Roth and Claus Wittich, trans. Ephraim Fischof, vol 2 Berkely University of California Press.

Websites

- <https://www.middleeastmonitor.com> (2023), al aqsa flood dealing with the aftermath/, accessed November 10.2023
- <https://sarajevotimes.com> (2023), Israeli PM tried to justify the Killing of Palestinians: Remember what our Bible says, 29 October 2023, Accessed November 15.2023
- <https://www.ohchr.org> (2023), Gaza is 'running out of time' UN experts warn, demanding a ceasefire to prevent genocide 02 November 2023, accessed December 20.2023
- <https://www.ohchr.org> (2023), Gaza: UN experts call on the international community to prevent genocide against the Palestinian people, 16 November 2023, accessed November 20.2023
- <https://www.icc-cpi.int> (2023), Elements-of-Crimes.pdf, accessed October 22.2023
- <https://www.icc-cpi.int> (2023), Statement of ICC Prosecutor Karim A. A. Khan KC from Cairo on the situation in the State of Palestine and Israel, 30 October 2023, Accessed November 10, 2023
- www.hrwtf.org (2023), Fact Sheet Major Genocide of the 20 and 21 Centuries, accessed December 15. 2023
- <https://www.who.int> (2023), Conflict in Israel and the occupied Palestinian territory, accessed December 10. 2023

- <https://reliefweb.int> (2023), FIDH Resolution on Israel's unfolding crime of genocide and other crimes in Gaza and against the Palestinian People, accessed December 20. 2023
- <https://www.newarab.com> (2023), Israeli minister Amichai Eliyahu says nuclear attack on Gaza is 'an option, 5 November 2023, accessed November 20. 2023
- <https://www.aa.com.tr> (2023), whats happening in gaza tantamount to genocide international law shows/3062150, accessed December 17. 2023
- <https://www.jordannews.jo> (2023), Gallant likens Palestinians to animals, orders complete siege, 9 October 2023, accessed December 5. 2023
- <https://reliefweb.int> (2023), Urgently investigate inhumane treatment and enforced disappearance of Palestinian detainees from Gaza, accessed December 10. 2023
- <https://reliefweb.int> (2024), Hostilities in the Gaza Strip and Israel - reported impact, 15 January 2024 at 23:59, accessed January 16. 2024
- <https://www.icc-cpi.int> (2023), Referral Palestine Final, 17 November 2023.pdf, accessed January 20. 2024
- <https://dppa.un.org> (2024), US vetoes resolution gaza which called immediate humanitarian ceasefire, accessed January 20. 2024.
- <https://opiniojuris.org> (2024), The icc prosecutors double standards in the time of an unfolding genocide, accessed January 15. 2024.
- <https://www.theguardian.com> (2023), Uk government challenged over icc inquiry into israels conduct, accessed January 15. 2024.
- <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-fatou-bensouda-conclusion-preliminary-examination-situation-palestine> (2019), Statement of ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, on the conclusion of the preliminary examination of the Situation in Palestine, and seeking a ruling on the scope of the Court's territorial jurisdiction, 20 December 2019. Accessed October 10. 2023
- <https://www.icc-cpi.int> (2022), Situation in Ukraine, accessed October 25. 2023
- <https://www.un.org> (2023), UN Secretary-General, Statement attributable to the Spokesperson for the Secretary-General – on the Middle East (4 December 2023), Accessed 15 December 2023
- <https://twitter.com> (2023), Interview with Itamar Ben-Gvir on Channel 12, 11 November 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=2yRl-cc-D3w> [10:30 onwards]. Translated by Quds News Network, @QudsNen, Tweet (7:28 pm, November 12, 2023), Accessed November 22. 2023
- <https://news.un.org> (2023), Nowhere and no one is safe' in Gaza, WHO chief tells Security Council, 10 November 2023, Accessed November 20, 2023

- <https://www.itv.com> (2023), Israelis president says gazans could have risen up to fight hamas, Accessed October 14. 2023
- <https://time.com> (2023), Is What's Happening in Gaza a Genocide? Experts Weigh In, Accessed November. 2023
- <https://news.un.org> (2023), Gaza: Aid access to north entirely blocked as war escalates in the south (4 December 2023), Accessed December 10. 2023

Documents

- ICC, Decision on the 'Prosecution request pursuant to article 19(3) for a ruling on the Court's territorial jurisdiction in Palestine' pre-trial chamber I, 5 February 2021.
- ICTR, Prosecutor v. Kambanda*, Judgment and Sentence, ICTR-97-23-S, 4 September 1998.
- ICTR, The Prosecutor v. Alfred Musema *Case No. ICTR-96-13-A*, Trial Chamber I, Judgement and Sentence, 27 January 2000.
- ICTR, Prosecutor v. Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T, Judgment, 2 September 1998.
- ICTR, Prosecutor v. Musema, Case No. ICTR-96-13-T, Judgment, Trial Chamber, 27 Jan. 2000.
- ICTY, Prosecutor v. Krstic*, Judgment, IT-98-33-T, 2 August 2001.
- ICTY, Case No. IT-98-33-A, Judgment, Appeals Chamber, 19 Apr. 2004
- ICTR, the prosecutor v. Jean Kambanda, Case no.: ICTR 97-23-S, September 1998.
- ICTR, 96-3-T, Rutaganda Judgement; RU-3-306-ENG; Draft as of 27, September 1999.
- ICTR, Prosecutor v. Kayishema and Ruzindana*, Judgment, ICTR-95-1-T, 21 May 1999.
- ICTR, Prosecutor v. Ntakirutimana et al. Case No. ICTR-96-10-A and ICTR-96-17-A, Judgment, Appeals Chamber, 13 Dec. 2004.
- ICTY, Prosecutor v. Krstic', Case No. IT-98-33-T, Judgment, Trial Chamber, 2 August 2001
- ICTY, Stakic (IT-97-24-T), Judgment, 31 July 2003.
- ICTY, The prosecutor v. Goran Jelusic, T. ch, 14 December 1999
- Presidency, Decision assigning the situation in the State of Palestine to Pre-Trial Chamber I ('Presidency Decision'), Annex I, 24 May 2018, ICC-01/18-1-AnxI.
- ICJ reports, Advisory Opinion of 28 May 1951, ICJ Reports 1951
- A report submitted to the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Violence against Palestinian Women, 33rd session - July 2005.

- Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Bosnia-Herzegovina v. Yugoslavia*), Preliminary Objections, Judgment of 11 July 1996, ICJ Reports 1996 (II).
- Case concerning Armed Activities on the Territory of Congo, Jurisdiction of the Court and Admissibility of the Application (*Democratic Republic of Congo v. Rwanda*), Judgement of 3 February 2006
- CERD, General Recommendation VIII, Identification with a particular racial or ethnic group (Art.1, par.1 & 4)(Thirty-eighth session, 1990).
- Convention on the prevention and punishment of the crime of Genocide, 9 December 1948.
- Proceedings instituted by South Africa against Israel on 29 December 2023
Request for the indication of provisional measures Public hearings to be held on Thursday 11 and Friday 12 January 2024, No. 2024/1, 3 January 2024.
- Robinson, The Genocide Convention: A Commentary, 60, 63–64. Cited with approval by the ILC, Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind, UN Doc. A/51/332 (1996).
- Secretary generals report pursuant to paragraph 2 of resolution 808(1993) of the security council, 3 may 1993, S/25704 1993.
- Secretary-General of the United Nations, 'Rome Statute of the International Criminal Court, Rome, 17 July 1998, State of Palestine: Accession', 6 January 2015, C.N.13.2015. TreatiesXVIII.10 (Depositary Notification).
- United Nations War Crimes Commission*, ed., History of the United Nations War Crimes Commission and the Development of the Laws of War (London: Her Majesty's Stationery office, 1948).